

Vietnam no s'ha acabat

En un dels barris més miserables de Nova York, el Bronx, hi ha un hospital que amaga milers d'ex-combatents d'una de les guerres on els americans van ficar cullerada. La follia dels que van tornar de Vietnam.

Són les 7'30 del matí d'un dia gris i humit. Nova York s'ha despertat amb boira i la gent que va a treballar fa cara de tenir el cap tan espès com l'ambient. En un dels carrers de l'East Harlem un microbús espera, com cada matí, que el personal de l'hospital del *Bronx Veteran Administration*, ocupi els seus seients, per traslladar-los a la feina. El Bronx V.A. és un dels hospitals per a ex-combatents de l'exèrcit nord-americà, la majoria provenen de la guerra del Vietnam, la resta de Corea o fins i tot de la segona guerra mundial. Són, doncs, el que queda dels herois de les grans guerres americanes, lliurades sempre ben lluny de casa seva.

La doctora Elena Padrell, una catalana que viu des de fa uns anys a N. Y., és una de les ocupants d'aquest microbús. Serà mitja hora de viatge enfilant-se pel nord-est de Nova York: una part de Harlem i el Bronx. El paisatge fins arribar a Kingsbridge Road, on es troba el monumental hospital, és una selva urbana. Edificis cremats, runa per tot arreu, cases miserables, carrers plens de brossa... Entre la fauna humana hi ha els que viuen del consum i tràfic de droga i els que els intenten redimir fent proselitisme d'un deu que premia els bons i castiga els dolents, que en aquest cas són els drogaaddictes. Tot el viatge es fa en silenci. Els treballadors del Bronx V.A. són gent especial, que es passa més de mitja vida tancada entre malalts que porten al damunt els efectes de la guerra, que no tenen manies i que s'aprofiten de la seva malaltia

perquè saben que és un bon recurs per viure de renda a costa del govern. El personal del Bronx V.A. sap que ha de tractar amb mirament cada pacient, qualsevol queixa els podria portar a un tribunal. Per això aquest microbús sembla carregat de fantasmes, o presoners de guerra que els portessin al cap de concentració. Tots el caps miren per la finestreta. Enmig de la boira i del vidre glaçat Nova York també sembla una ciutat fantasma.

Just comença a fer-se de dia i al Bronx encara hi ha els fanals encesos. A les vuit el microbús arriba a Kingsbridge Road. Tots baixen amb el mateix mutisme, entren a l'edifici, passen pel detector de metalls i després el policia de torn els toqueja. Premen el botó de l'ascensor i es reparteixen pels vuit pisos de l'edifici. Tot amb la mateixa rutina de cada dia.

L'Elena s'atura al pis 8. Al fons del passadís hi ha una porta vermella. El cartell ho diu ben clar: "Quan entreu o sortiu de la unitat comproveu que la porta estigui tancada amb clau". Ella pica i espera, al cap de poc un home negre guaita per una finestreta de vidre, somriu i va a buscar un joc de claus. Quan obre, no atura el somriure mentre explica alguna aventura de la nit passada: és un infermer de la unitat de malalts mentals, quasi tots ex-combatents de Vietnam. L'Elena tambériu, però allí dins aviat te'n passen les ganes. Alguns malalts tomben pels passadís i en pijama, van tacats i amb el cabell greixós, obren molt els ulls i quan veuen algú que no

és de la casa es posen de seguida la mà als genitals i se l'apropen bavejant. L'infermer els distrau però, si contiuen manipulant-se, els tanca a l'habitació i els deixa sols. L'Elena es posa la bata blanca i s'endinsa en aquest món de beneïts.

UN HOSPITAL PER CELEBRAR BATALLETES

A la pel·lícula *Nacido el 4 de Julio*, últim *Oscar* que remena la guerra del Vietnam, apareixia el Bronx V.A. com un hospital brut i demencial. El cert és que allò és un món a part i quan en surts sembla que ressuscitis, perquè la follia dels que hi habiten s'encomanava. A més dels malalts, hi ha un servei de voluntaris que fan la feina de cel·ladors, com també ex-combatents que només viuen del record de les batalles, es troben tres dies a la setmana i reviu el passat entre malalts de tota mena, la majoria mentals. No obliden mai la gorra de soldat, que llueixen com un gran trofeu. La majoria dels dies vénen acompanyats de les dones, organitzen festes i decoren el hall amb globus de colors. Quan entres al Bronx V.A., mentre el policia, voltat de globus, et regira, tens la sensació d'entrar en una fira de mostres.

A la planta baixa hi ha un servei d'acolliment de malalts portorriquenys regit per un senyor baixet i molt gras, i ajudat per una mena de sacerdot laic que enraona per mitjà d'un micro que ell mateix es col·loca a la laringe i que li fa sortir les paraules com si fos un robot. Dins aquesta oficina

hi ha cartells pertot arreu que et prohibeixen parlar de qualsevol tema polític. No toleren les fotos i viuen amb la por al cos, pensant que estan vigilats per un òrgan superior. Quasi tots el portorriquenys que hi van són ex-combatents del Vietnam, drogaaddictes des de llavors. Passen temporades al Bronx V.A. i participen en les xerrades que, com a teràpia, els fa algun voluntari que, en nom de Déu, els vol guiar per un altre camí. Allí reunim tots els malalts que podem arreplegar. D'entrada tot sembla fàcil, però els dirigents de l'organització es van posant nerviosos i ens demanen un permís del director del Bronx V.A. per continuar entrevistant gent, cosa que, evidentment, no tenim. L'homenet-robot està aterrit del nostre reportatge i quan sona el telèfon ens fa callar. Al cap de dos dies de voltar per allí ens diuen que hem de desaparèixer immediatament. Hi ha policia secreta per tot l'edifici, si ens veuen fent fotos podem tenir greus problemes, també saben del cert que la CIA està assabentada de les nostres investigacions. I després d'una trucada misteriosa ens tanquen la porta.

UN PROVEÏDOR DE DROGUES

El que van trobar els soldats a Vietnam, a banda de la guerra, va ser un arsenal de tota mena de drogues a preus de saldo. Els mateixos militars ho fomentaven per enlairar els ànims dels soldats. Aquests, en arribar al seu país com a vençuts i a més a més rebutjats per tot el moviment

Al Bronx Veteran Administration encara es lluita contra Vietnam.

hippy, van fer de la droga la seva vida. Molta d'aquesta gent són portorriquenys que es van enrolar voluntaris per assentar-se en un país que en el fons no era el seu, per tenir accés a un lloc de treball més bo o per simple afany d'aventura o de canviar de vida. Aquests ex-combatents viuen encara amb aquella guerra al cap, no treballen i per poc que puguin han buscat la manera que el govern els pagui la mala passada del Vietnam, és el que s'anomena *compensation*, i cobren segons l'estat que determina el metge.

Per a Hermes Rosa, ex-mestre i actualment voluntari a Bronx V.A. dins un programa de teràpia de grups per a drogaaddictes anomenat *Sensitivity groups*, la guerra del

Vietnam va començar quan va acabar i encara ara es lluita. En una família on el pare —ex-combatent— viu de la droga, els fills també hi viuen. Hi ha ja tres generacions que arroseguen les conseqüències de Vietnam. Per Nova York hi ha punts clau on tothom sap que hi trobarà bons traficants, tots provinents de Vietnam, com també prostitutes de deu i dotze anys, filles d'ex-combatents, que es venen per una punxada: Grand Concourse Ave., Mont Eden Ave., University Ave., Bedford Park... Per a Hermes Rosa la indústria més gran dels EUA és la droga, ja que s'ha creat tota una infraestructura al voltant: policia, hospitals, programes socials, etc.

A Bronx V.A. s'ha substituït

l'heroïna per la metadona. Els drogaaddictes saben que tenen la droga assegurada i sense problemes de legalitat —la metadona és administrada pels mateixos metges—. Hi ha ex-combatents que des que van tornar de Vietnam, ja fa vint anys, van regularment a l'hospital a buscar la seva ració. Al govern li surt més econòmic regalar metadona, en la qual es gasta uns 2.000 dòlars a l'any, que rebre les conseqüències de l'heroïna en què se'n gasta uns 200.000. De totes maneres, segons el senyor Rosa, els pacients prenen tant una droga com l'altra.

ELS QUE NO ES MOUEN DE CASA

Ivan S. va ser voluntari a

Vietnam catorze mesos, té quaranta anys i viu amb la seva mare i un germà a Astoria (Queens). Estava casat i amb un fill, era *junky* i diu que va anar a Vietnam per tenir una experiència i canviar de vida. Des que va arribar que intenta cobrar alguna cosa de la *compensation*. Passa el dia tancat a casa amb els seus ídols de beisbol penjats a la paret, dorm en una habitació que fa la funció de menjador-sala i d'habitació del seu germà i d'ells. No es comunica amb la seva mare i es ella qui treballa i l'alimenta. Ivan S. diu que confia que alguna vegada cobri. Va molt sovint a l'hospital i fa vint anys que intenta fer creure als metges que a causa de la guerra no està bé del cap. Entretant allí menja

de franc i pot xerrar amb companys seus que estan en la mateixa situació.

Ivan S. va presenciar la mort d'una dona que no va fer cas de l'ordre d'un sergent americà que li manava d'aturar-se. La dona anava amb els seus tres fills i va arrancar a córrer. El sergent li va disparar per l'esquena i els seus tres fills es van llançar damunt d'ella. Des de llavors Ivan ha tingut el que s'anomena *flash back*, és a dir, reviure el passat. Els primers anys comprava provisions i tancava la seva mare a casa, quan sentia qualsevol soroll o veia alguna llum la feia llançar a terra i li deia: no et belluguis que si no et dispararan. Un dia es va precipitar per la finestra d'un taxi en marxa perquè s'imaginava que l'estaven atacant i va haver d'estar dos mesos a l'hospital. Tot i així, no cobra res i com més anys passin més difícil ho tindrà. Això diu

ell, però no s'hi amoïna gaire: té encara molts anys per davant...

John I. és un altre dels homes que no es mou de Bronx V.A. Quan va arribar de Vietnam es va fer policia —diu ell— per portar una pistola. Un dia va matar un home sense cap motiu. Va ser rellevat de servei i va passar algun temps a la presó. Ara passa els dies a Bronx V.A., va a les teràpies de grup i no para de plorar.

Molts dels que estan en tractament psiquiàtric no van estar a Vietnam més de tres mesos, però quan porten una estona parlant reviu la guerra com si haguessin estat tota la vida, com si encara hi fossin.

Qui no s'apropa a cap hospital és el reverend Mathius B., que condueix una església del Bronx, precisament molt a prop d'una cruïlla on es troba tota mena de drogues. El reverend Mathius va ser a Vietnam durant cinc mesos i quan va

La doctora Padrell, a Bronx V.A.

Esperem el migdia per entrevistar la doctora Helena Padrell. Avui, dissabte, hi ha poc moviment a Bronx V.A. però ella no para. Té guardia i si s'escapa uns minuts ho fa amb l'aparell (no sé com es diu) per si hi ha alguna emergència. Al *self service* els malalts dinen i fan petar la xarrada. Agafen una safata amb uns entrepans de pa de motlle i una amanida amb molta maionesa.

—*Quin és el teu treball a Bronx V.A.?*

—Actualment estic a la part psiquiàtrica, quasi tots són gent provinents de Viètnam. La majoria necessiten una medicació però quan es pot parlar amb ells participen en les teràpies de grup, que és una manera de canalitzar la seva agressivitat, de traure el que porten dins. El Bronx V.A. és un hospital dur, quasi tots els que hi treballen són també ex-combatents.

—*Què es fa a les teràpies?*

—Es qüestió d'escoltar-los. Hi ha dues coses característiques: la síndrome post-traumàtica o el *flash back*. El primer és un desordre d'ansietat generalitzada, el tenen tan elevat que els bloca la seva vida personal. A la mínima cosa que els irrita reaccionen amb agressivitat. El *flash back* vol dir que qualsevol estímul que els

recordi el trauma passat, un soroll, etc., els torna el record amb una evidència tan forta que es pensen que estan en aquell escenari i tornen a veure les palmeres i les platges del Vietnam, helicòpters... i es llancen per terra segurs de l'atac de l'ènimic. Són gent emocionalment poc estable, amb problemes de convivència, per alliberar-se de l'angoixa fan servir el *crack* o l'alcohol, o el que tinguin més a mà. És un cicle que no s'acaba mai.

—*Com s'explica que Vietnam encara porti conseqüències?*

—Actualment existeix un 30% d'ex-combatents que pateixen els efectes de la guerra. Hi ha un patró social característic format per negres i portorriquenys amb respecte als ex-combatents blancs, òbviament a causa del baix nivell econòmic i cultural. Molts s'havien fet voluntaris per aferrar-se a la nació americana, per tenir possibilitats més bones. Però van arribar i en lloc de ser uns herois van ser tan rebutjats com abans de marxar o encara més. També és possible que molts dels que hi van participar ja tinguessin trastorns de personalitat. El fet és que a cada ciutat gran n'hi ha un hospital com aquest, tots plens de gent que d'alguna manera o altra

pateixen els efectes de la guerra del Vietnam, encara que alguns d'ells exageren els símptomes per poder cobrar.

—*Així sembla que no hi hagi cap solució, ¿no?*

—És difícil perquè a ells mateixos no els interessa curar-se mai. Però després de tant de temps ja saben que han de dir per seguir igual o augmentar la paga. L'estat els dóna 1.500 dòlars al mes, lliures de taxes, i per tota la vida.

arribar va enfocar la vida d'una altra manera. Ara està obsessionat en les bíblies i a predicar. Al costat de la seva església, una dona amb diners ha muntat una mena de refugi per a desamparats, alguns també de Vietnam. Allí els donen menjar i soplug, sempre que escoltin la paraula del predicador. A Mathiu se'l veu feliç.

L'AGENT ORANGE'

Agent orange és el nom militar d'un compost químic que es va utilitzar per eliminar la vegetació de Vietnam, per arrasar collites i impedir que els soldats enemics s'amaguessin. Es diu així perquè els bidons que el contenien estaven pintats de ratlles color taronja.

Aquest compost químic conté dioxina, la qual pot provocar malalties en la pell, càncer de ronyó o de fetge, trastorns sanguinis, forts mals de cap i

defectes de naixement per als descendents dels individus exposats a aquesta substància. Entre 1961 i 1970, a Vietnam, se'n va llançar 40 milions de lliures. Els soldats d'infanteria que travessaven camps ruixats amb dioxina, els que la van transportar, els que van beure aigua contaminada, es van banyar o van inhalar fum de l'herba cremada que anteriorment havia estat infectada, són els que ara encara reben les conseqüències de l'*agent orange*.

Hi ha una comissió d'ajuda als afectats, és la *Temporary Commission on dioxin Exposure, State of New York*. Es va formar el 1980 i facilita material informatiu i una llista de recursos del que pot fer un afectat. El cert és que una solució concreta encara no existeix i els malalts van transmetent la malaltia als seus fills.

Isabel Olesti

Dies d'estiu.

Nits d'estiu.

CATALUNYA
RADIO

La ràdio nacional de Catalunya